

написана ним після повернення в радянську Україну у 1923 р. [15]. За характером вона близька до мемуарів. Однак робота містить багатий фактичний, а почасти й документальний матеріал, відомий лише самому Ю. Тютюннику. Праця відзначається тенденційністю, бо була написана на замовлення радянських властей з пропагандистською метою – остаточно розкласти все ще існуючі рештки національного підпілля в Україні, а також деморалізувати унерівське еміграційне керівництво. Книга повна нападок на уряд УНР, С. Петлюру та його діяльність. Незважаючи на детальну інформацію про утворення, структуру та діяльність УППШ, яку дає Ю. Тютюнник, вона однозначно негативна.

Висновки. Аналіз історіографії та археографічних джерел дає змогу стверджувати, що діяльність Українського Партизансько-Повстанського Штабу посідала важливе місце у боротьбі унерівських емігрантських військово-політичних кіл за відновлення суверенітету України. На завершальному етапі збройних змагань УППШ став центральною установою, котра взяла на себе функції координування партизансько-повстанського руху в Україні, а й певним чином за умови успішного його проведення зародка цивільної державної адміністрації.

Список використаних джерел

1. Боярский В. И. Партизаны и армия. История утерянных возможностей / В. И. Боярский. – М., Минск, 2001.
2. Словарь международного права. – М., 1986.
3. Ауссем В. К. К истории повстанчества на Украине / В. К. Ауссем // *Летопись революции*. – 1926. – №5.
4. Эйдемман Р. Борьба с кулаческим повстанчеством и бандитизмом / Р. Эйдемман. – Харьков, 1921. – 48 с.
5. Эйдемман Р. Очаги отаманщины и бандитизма / Р. Эйдемман. – Харьков, 1921. – 32 с.
6. Эйдемман Р., Какурин Н. Громадянська війна на Україні / Р. Эйдемман, Н. Какурин. – Харків, 1928. – 71 с.
7. Какурин Н., Меликов В. Война с белополяками 1920 г. / Н. Какурин, В. Меликов. – М., 1925.
8. Козельский Б. В. Шлях зрадництва і авантур / В. Б. Козельський // *Петлюрівське повстанство*. – Харків, 1927. – 147 с.
9. За державність. Матеріали до історії Війська Українського // *Каліш*. – 1933. – 36.3.
10. Присвята листопадовій Повстанчій групі 1921 р. на Волині // Б.М.В.: Видання культурно-освітнього відділу 6-ї стрілецької дивізії. – 60 с.; Сушко Р. Базар: могила 359 воїнів / Р. Сушко // *Історичний календар-альманах Червоної Калини*. – 1930. – С.104–127; Рубан С. В. В 14-ті роковини героїської смерті 359 українських воїнів під Базаром / С. В. Рубан. – Львів, 1936. – 31 с.; Ващенко П. До рейду 1921 року / П. Ващенко // *За державність*. – Каліш. – 1932. – 36.3.
11. Сушко Р. Хто вбив полковника Отмарштайна? / Р. Сушко. – Чернівці, 1933. – 74 с.; Чеботарів М. Невдала реабілітація Сушка-убійника / М. Чеботарів. – Варшава, 1933. – 86 с.; Рогозний Г. До тайни вбивства полковника Отмарштайна / Г. Рогозний. – Чернівці, 1934. – 16 с.; Рогозний Г. Ще до вбивства Отмарштайна / Г. Рогозний // *Самостійна думка*. – Чернівці, 1935. – Р.5. – Кн.5–6. – С.354–359.
12. Середя М. Ю. Тютюнник / З циклу «Отаманщина» / М. Середя // *Літопис Червоної Калини*. – 1930. – №3. – С.15–17.
13. Мазепа І. Україна в огні й бурі революції 1917–1921 / І. Мазепа. – Прага, 1923. – Т.3.
14. Тютюнник Ю. З поляками проти Вкраїни / Ю. Тютюнник. – Харків, 1924. (репр. вид.). – 103 с.

References

1. Boyarskiy V. I. Partizany i armiya. Istoriya uteryannykh vozmozhnostey / V. I. Boyarskiy. – M., Minsk, 2001.
2. Slovar' mezhdunarodnogo prava. – M., 1986.
3. Aussem V. K. K istorii povstanchestva na Ukraine / V. K. Aussem // *Letopis' revolyutsii*. – 1926. – №5.
4. Eydemann R. Bor'ba s kulacheskim povstanchestvom i banditizmom / R. Eydemana. – Khar'kov, 1921. – 48 s.

5. Eydemann R. ochaga otamanshchiny i banditizma / R. Eydemana. – Khar'kov, 1921. – 32 s.
6. Yeydemann G., Kakuriny N. Grazhdanskaya vojna na Ukraine / R. Eydemann, N. Kakurin. – Khar'kov, 1928. – 71 s.
7. Kakurin N., Melikov V. Voyna s belopolyakami 1920 g. / N. Kakurin, V. Melikov. – M., 1925.
8. Kozel'skiy B. V. Put' predatelestva i avantur / V. B. Kozel'skiy // *Petlyurovskoye povstanchestvo*. – Khar'kov, 1927. – 147 s.
9. Za gosudarstvennost'. Materialy k istorii Voyska Ukrainskogo // *Kalish*. – 1933. – Zb.3.
10. Prisyvata noyabr'skoy Povstancheskoy gruppe 1921 g. na Volyni // B.M.V.: Izdaniye kul'turno-obrazovatel'nogo otdela 6-y strelkovoy divizii. – 60 s.; Sushko G. Bazar: mogila 359 voynov / R. Sushko // *Istoricheskiy kalendar'-al'manakh Krasnoy Kaliny*. – 1930. – S.104–127; Ruban S. V. V 14-yu godovshchinu heroicheskoy smerti 359 ukrainskikh voynov pod Bazarom / S. V. Ruban. – L'viv, 1936. – 31 s.; Vashchenko P. K. reyda 1921 / P. Vashchenko // *Po gosudarstvennost'*. – Kalish. – 1932. – Zb.3.
11. Sushko R. Kto ubil polkovnika Otmarshayna? / R. Sushko. – Chernovtsy, 1933. – 74 s.; Chebotariv M. Neudachnaya regabilitatsiya Sushka-ubiysu / M. Chebotariv. – Varshava, 1933. – 86 s.; Rogoznyy G. K tayny ubiystva polkovnika Otmarshayna / G. Rogoznyy. – Chernovtsy, 1934. – 16 s.; Rogoznyy G. Yeshche do ubiystva Otmarshayna / G. Rogoznyy // *Samostoyatel'naya mneniye*. – Chernovtsy, 1935. – R.5. – Kn.5–6. – S.354–359.
12. Sereda M. Yu. Tyutyunnik / Iz tsikla «Atamanshchina» / M. Sereda // *Letopis' Krasnoy Kaliny*. – 1930. – №3. – S.15–17.
13. Mazepa I. Ukraina v ogne i bure revolyutsii 1917–1921 / I. Mazepa. – Praga, 1923. – T.3.
14. Tyutyunnik Yu. S polyakami protiv Vkraini / Yu. Tyutyunnik. – Khar'kov, 1924. (repr.vid.). – 103 s.

Plazova T. I., Ph.D., assistant professor of humanities, National Academy of the Army Hetman Petro Sahaidachnyy (Ukraine, Lviv), taniaiviv17@gmail.com

Highlighting of the activity of Ukrainian Partisan–Insurgency Staff in the interior period (historiographic aspect)

The second winter campaign of the UNR Army in 1921, became the final and tragic end of the liberation struggle of the Ukrainian people for the independence of 1917–1921. In fact it marked not only the end of the whole era in the history of armed struggle, but also initiated a new phase in its continuation, based on a deep rethinking of the concept of further struggle for Ukraine's independence.

Analyzing the research of the UTRP activity in Ukrainian historiography of the interwar period, it should be borne in mind that, due to a number of socio-political, ideological, theoretical and historical factors, it was often engrossed in character, since it was formed by the efforts of two opposing research camps. One of them was represented by historians who clearly focused on the state conception of the national liberation struggle of the Ukrainian people in the period 1917–1921; Another was represented by historians who worked in the Soviet regime and focused on his apologetics, fought and condemned everything that did not fit into the framework of ideologised science.

Keywords: historiography, Ukrainian Partisan–Insurgency Staff, independence, national–liberation struggle, emigration.

* * *

УДК 75.045

Максюта М. Є.,
доктор філософських наук, професор,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
(Україна, Київ), jasmin_mala@ukr.net

Мала Я. Л.,
аспірантка, Національний університет біоресурсів
і природокористування України
(Україна, Київ), jasmin_mala@ukr.net

КОНСТИТУТИВНІСТЬ ФЕМІНІСТИЧНИХ ІДЕЙ В УКРАЇНСЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНО–КУЛЬТУРНОМУ БУТТІ ПЕРШОЇ ТРЕТИНИ ХХ СТОЛІТТЯ

Аналізуються положення феміністичних ідей Лесі Українки, які свідчать про поглиблене переосмислення феміністичного руху, що проявляється у єдності широкого соціокультурного та індивідуально-особистісного підходу. Гідна українська жінка – жінка національно свідомо, особистісність її буття життєво возз'єднує минуле, сучасне і майбутнє; і отже дана особистість

викликає довір'я, що особливо значуще для особистісного буття: довіряти – значить покласти відповідальність і за існуючу дійсність і водночас – за майбуття. Українські феміністки кінця XIX – початку XX ст. – особистості високої освіти, інтелектуальної культури та душевності, які глибоко розуміли можливості й потреби розвитку української людини, зокрема, української жінки. Особистість життєвого вибору жінки зrealізується у повноті буття жіночності, зокрема, і як способу протистояння деструктивним негативним впливам і культурі традиційної, і новітніх жіночобобних рецидивів. Але ж, статус дійсно розвиненого, життєбуттійнісного феміністичного руху та феміністичних ідей в Україні, як і його потенційні можливості розвитку подальшого, демонструвалися лише завдяки їх глибокій ідейно-національній закоріненості ідей фемінізму.

Ключові слова: жінка, жіночність, фемінізм, гендер, жіноче питання, жіноча культура.

*Не осягнений ідеал не знає перестаріння.
Не здійснена ідея знає тільки одну межу в часі:
своє сповнення*

Ірина Вільде

Історичний досвід свідчить, що феміністичні ідеї формуються та функціонують у процесах суспільного, національно-культурного розвитку, коли в контексті перших також актуалізуються й нові тенденції та завдання других, демонструючи, зрештою, глибинні взаємозініціювання. Бо людина, як суб'єкт соціальний, громадянського поступу й творець культури, своєю працею та призначенням, спроможна розширювати умови свободи, створювати новий світ, збагачувати особистісний статус у нових формах активності й творчості. Феміністичні рухи – це відповідь на онтологічні потреби її життєздійснення в умовах інтенсивного культурного, національного поступу, коли можуть і повинні вивільнюватись людські творчо-самотворчі якості, коли, як людина, в ідеалі необмежувано повинні проявляти себе і чоловік, і жінка. І коли, отже, актуалізується новий образ особистості, й покликаної долати застарілі стереотипи світорозуміння та світовідношення, оволодівати новими світоглядними поняттями, суспільно-громадськими цінностями, синтезованими відповідною життєвою позицією [15]. Національно-ідейні пріоритети не можуть і не повинні ігнорувати цінності й ідеали індивідуально-особистісного, приватного життя людини. Аж до «автономії в сфері контролю за тілом і сексом, і тим, як вона сприяє відвертій публічній дискусії про життєво важливі для роду та статі проблеми на кшталт СНІДу» [5, с. 84]. Важко при цьому не погодитись, що подібні процеси й тенденції є «добрими показниками ... наповнення нації громадянським суспільством» [5, с. 84]. Від самого його зародження фемінізм покликаний був істотно сприяти зміцненню, урізноманітненню громадянських цінностей, громадянської культури українського суспільства, формувати все активнішим, відкритим публічним обговоренням жіночого питання прогресивної громадянської свідомості, взагалі почуття громадянськості української людини. Сучасна переоцінка ролі жінки як в суспільних, культуротворчих процесах, так і, закономірно, у сфері повсякденно-побутової, спрямована, у кінцевому рахунку, на поглиблення розуміння перспективності її життєбуття. Зманіфестування жіночого питання прав, рівності та рівноцінності жінки було й залишається разом з тим також увиразненням нового гуманістичного розуміння національно-культурних цінностей, морально-етичних ідеалів, які, вочевидь, формувалися та зміцнювалися в неповторних, унікальних умовах етнокультурного поступу спільноти, повсякденної культури міжлюдського спілкування, в атмосфері якої чоловічі та жіночі

цінності й норми формували тканину повсякденного світу української людини. Своєрідною формою його «відтворення» можуть і повинні також розглядатися феміністичні ідеї, функціонуючи як чинники наповнених нових смислом поновлюючих зав'язків буття національної спільноти та громадянського суспільства – форми зміцнення статусу людини як «родової істоти» із доконечно життєвими для неї етнокультурою, природою та історією. «Питання про рід також позбавляє націю одержимости державою і переводить її в сферу суспільної діяльності, де проходить щоденне життя» [5, с. 84]. «Аналізуючи породження націй, ми зможемо, певно, витворити складніший її образ, у якому стануть помітнішими внутрішні суперечності й обмеження. Це дало б нам змогу поінформованіше й осмисленіше вибирати. У цьому сенсі доля наповненого громадянським суспільством націоналізму може залежати від розуміння минулого, в якому суб'єкти завжди відповідальні, хоч і не вільні, як нагадує нам феміністична теорія» [5, с. 84–85]. Тому продукування феміністичних ідей, феміністична діяльність, зокрема, спрямовані на вирішення питань жіночого буття, та його змістовне утвердження, відзначені критичним потенціалом.

Український феміністичний рух першої третини XX ст. був представлений різними ідеями. Жіноче питання, визначення та вирішення завдань жіночої емансипації – це проблеми суспільства в цілому. По великому рахунку, при цьому йшлося також про переосмислення, наближення розуміння людської природи, питань змістовності, гуманістичної спрямованості, відкритості людського буття, вивільнення від негуманних стереотипів та пережитків; про необхідність переосмислення глибинних відмінностей людських проявів жіночого буття, про важливість переходу від поверхневих його сприймань та фундованих переважно на цій підставі взаємовідносина «чоловік – жінка» – до більш глибоких, істотно значущих для жіночого буття екзистенціалів, людського життєбуття як такого. Докорінним трансформаціям повинні підпадати важливіші онтологічні чинники світу людського, дійова роль *життєвих позицій*. Лейтмотивом феміністичних ідей в Україні в зазначений період міг би бути заклик жінок до чоловіків, до маскулінізованої суспільної свідомості, лаконічно зформульований героїнею оповідання «Розмова» Лесі Українки: «Не думайте ви завжди тільки про себе!». Бо ж і в ситуаціях, як на перший погляд, власне *турботи про жінку*, та, отже, до певної міри, самоігнорування, чоловік демонструючи важливу для жінки пожертву, нею хизується. Тому актриса, героїня оповідання, і наголошує: «Ви *дбаєте* про мене, а себе занедбуєте, ви глядите мене, приносите мені невідплатні пожертви..., але *думаєте* ви тільки про себе, про мене ви не думаєте нічого» [11, с. 258]. У відповідь на репліку чоловіка, що він, буцімто, «більш, ніж думає» про неї, вона заперече: «Се може бути... Се навіть так і єсть, але ж таки не думаєте про мене і не розумієте мене, а мені се сумно. Мене ніхто не розуміє, і се не тим, ніби я якась загадкова, незрозуміла натура. Ні, мене було б зовсім легко зрозуміти, треба було б тільки трошечки подумати і ще менше – пізнати, але се, видно, нікому не цікаво» [11, с. 258]. Маніфестація феміністичних ідей, діяльність з вирішення жіночого

питання можуть і повинні розглядатися *вже* в ролі форм вивільнення жінки – «розгортаючись» як поступове поширення нових підходів і цінностей у суспільстві, як «пропедевтичні» прояви нових вимог у суспільній свідомості з її підготовки до нового сприйняття жінки як особистості, жіночих цінностей і буття, отже, зрештою, і зніщюючи її звільнення із «в'язниці» негуманних, недемократичних, недостойних людини відносин та образу життя. Завдяки феміністичній діяльності та ідеям у суспільній свідомості поступово набували права громадянства вільні від застарілих стереотипів орієнтири міжлюдських відносин, формувалася новий образ людини, яка глибше усвідомлює значущість цінностей жіночого буття, особистісного статусу жінки та відповідного ставлення до дійсності, вимоги жити повнотою своїх життєпроявів.

Особистісно вільною утверджується жінка індивідуально «вікинчена» – як любляча, на чому, зокрема, наголошує героїня оповідання О. Кобилянської «Valse melancholique»: «С рід любові в жінок, на якій мужчина ніколи не розуміється. Вона для нього заширока, щоби розумівся в ній. Таку широку любов, що мала мене вповні розвинути, ні, розцвісти мала мене, віддала я йому. Не від сьогодні до завтра, лиш назавсімди» [6, с. 118]. Подібна любов жінки до чоловіка – онтологічно виправдана як синтезуючий чинник людського буття. Адже, за виразом героїні оповідання Лесі Українки «Розмова»: «Жінки якось краще вмюють задержувати поезію свого почуття серед життєвої прози, ніж чоловіки» [11, с. 262]. Це – високе почуття любові усій визначеній його внутрішньою природою небуденності, піднесеності. Володіти почуттям любові – демонструвати високі моральні якості. І почуття любові до жінки може і повинно трансформувати внутрішній світ чоловіка, дозволяє побачити, зрозуміти реальні процеси і явища у наближенні до їх глибинної сутності, сприяє розвитку їх самоного, неупередженого осмислення та поглибленню самопізнання [Див. напр.: 18]. «Зберігати вірність» – імператив вільного особистісного життєздійснення, але, як особистісна якість, він проявляється також в інших ракурсах життєпроявів. Зберігати вірність – шляхетна риса «максималістів», коли вищим людським смислом її наповнює любов до жінки. І. Я. Франко закликає: «Розігравши всі сумніви й муку, / Ти цілим мене мужем зроби, / Щоб з тобою я жив рука в руку / Для добра, для людей, для боротьби» [17, с. 127]. Щирість, взаємоповага, сердечність та відкритість, на переконання Лесі Українки, мають визначати атмосферу спілкування чоловіка і жінки. Ці особистісні душевні якості є показниками розвиненості не тільки (і навіть не скільки) власне розумової, скільки інтелектуально-вольової, індивідуально-особистісних проявів. Подібні вимоги не можуть не бути наскрізними, враховуючи складність людського життя. «... Життя кожної людини складається з моментів, часто суперечливих між собою, треба тільки, щоб твоя дружина розуміла і поважала усі ті моменти» [8, с. 234]. Любов, щирість, відданість, жертвовність – визначальні для відносин між чоловіком і жінкою, ідеалом для цих відносин був «вік Лицарства». «У дитячі любі роки, / Коли так душа бажала / Незвичайного, дивного, / Я любила вік лицарства» [16, с. 12–129]. Епоха лицарства для Лесі Українки – особливо зрозуміла і прийнятна [див.: 4]. На своїх

почуттях до цієї епохи вона неодноразово наголошувала, а її принципи та ідеї чітко прослідковуються у її творах. Адже, за виразом О. Кульчицького, з лицарсько-козацьким ідеалом пов'язується «підпорядкована ідеалом честі, волі й віри героїчна форма життя» [7, с. 153; див. також: 4]. І отже, як «форма життя», воно наскрізне для «усіх життєвих елементів». Жіночі образи у творчості Лесі Українки зманіфестують як риси історичні, можливості жінки за конкретних умов, але, так би мовити, і вічні її моральні якості, скажімо, її гідність [10, с. 19–22]. Істотною ж рисою гідності, завдяки чому людина спромагається її підтримувати та зміцнювати, є соціобільність, співпраця і співучасть, прагнення бути відкритою, щирість і відвертість, намагання формувати й зміцнювати міжособистісну комунікацію. «Не втрачати гідності» означає вимогу залишатися гідною в усіх без винятку зв'язках та відношеннях життєздійснення – бути гідною індивідуальністю у своїй людській дійсності, коли її здійснення може й повинно бути своєрідним «делегуванням» її цілісно людського у дійсність. Скажімо, в есеї «Ein Brief ins Weite» глибоко психологічно зображена уявна атмосфера відносин жінки і чоловіка. Форма звернення жінки до чоловіка, як звернення «в далечінь», може розглядатись і як абстрактне зображення їхніх взаємин, і як зорієнтованість до майбутніх нащадків – як «звернення-бачення» взаємин нових, змістовних, щирих, відкритих і – завдячливих [9, с. 154–158]. Сповнені високої моральності й людяності, вони демонструють життєві позиції як екзистенційні відповіді на життєві призначення. З одного боку, їхня зустріч увиразнює унікальні, найвищі в людському сенсі, можливості індивідуально-особистісних якостей. З іншого ж боку, стає зрозумілим, що кожна подібна зустріч потребує також максимальної мобілізації морально-вольових зусиль, здатності протистояти життєвим негараздам як потенційним розставанням: люди, як і морські «хвилі, що плывуть деякий час разом, потім з'являється яка-небудь перешкода, корабель або камінь, які розлучають хвилі назавжди, вони ніколи більше не спробують віднайти себе знову, ніщо їх до цього не спонукає. Так діється і з нами» [9, с. 157]. Життєва солідарність жінки і чоловіка взаємно необхідна, буттєвійісна, бо ж «корабель життя» «надто сильно колихається», аби самотньо «утримувати рівновагу», тому, зрештою – «в тому немає нічого незвичайного, що людині, якій паморочиться голова, подають руку...». У «запаморочливому» житті лише людина «ціла і цілісна» спромагається встояти, умовою для цього і є зустріч жінки з чоловіком: вона завжди доленосна в тому смислі, що, у кінцевому підсумку, і постає як можливість унікальної піднесеної цілісності людини. На доказ цього – вже перші дотики рук ніби поновлюють давно призабуте, але що міцно зберігає пам'ять. «Як тільки Ви подали мені руку, у мене було таке враження, ніби ми проходжувалися вже не раз... Ваша рука мені була кращою опорою, ніж залізні поручні, мені здавалось, неначе я це давно знала» [9, с. 157]. Взаємини чоловіка і жінки не можуть і *не повинні* бути штучними, але що завжди закономірно й превалює у випадку нехтування цілісною індивідуально-неповторною і безцінною природою людини, коли зосереджується лише на «банальній вимушеній ввічливості, яка звичайно характерна взаєминам між мужчинами і

жінками...», хоча для людини вільної подібна ввічливість – «ненависна» [9, с. 158]. Поширене у перші десятиліття ХХ ст. прогресивними українськими громадськими діячами та представниками творчої інтелігенції жіноче питання виводило суспільну свідомість, літературну творчість на нові рівні. Так, 1912 р. у часописі «Жіноче діло» О. Галичанка у статті «Жіноче питання» зазначала, що за обставин, коли жінка визволяється від своїх «спеціально жіночих пут» та активніше «стає чоловіком», «вдираючись в людські ряди, тим більше зацікавленість це викликає в суспільній свідомості, зрештою, що самого формування цього питання. Між тим, наголошується далі, дане питання може бути сформульовано досить лаконічно: «Жінка хоче стати і навіть мимо всіх перепон мусить стати чоловіком» [2, с. 69]. Вона повинна позбавитися від недовіри невпевненості у собі, у своїх можливостях, від упродовж тривалого часу штучно виробленого бачення своєї меншовартості і, зрештою, «здобути собі право стати рівною чоловікові людиною». Постановка жіночого питання, необхідність його вирішення розглядається в контексті історичного поступу – як демонстрація «розбудженої людської гідності», як «інстинкт самооборони перед дегенерацією», це – чинники, що спонукають жінок домагатися рівності із чоловіками працювати фізично та розумово, взагалі – «усіх людських прав» [2, с. 69]. І напередодні Першої світової війни, зазначала 1927 р. у часопису «Жіноча доля» Ів. Блашкевичева, українська жінка була позбавлена можливості брати участь у громадському житті. Навіть просвітницькі організації, що діяли на той час на українських теренах жінок ігнорували, звертаючись лише до чоловіків. Але, на переконання авторки, це не могло не мати вкрай негативних наслідків. Бо з початком війни «не всі діти України зрозуміли вагу хвили. Чому? Яке жіноцтво такий нарід. А темна неосвідомлена жінка–мати не могла виховати своїх дітей на свідомих членів нашої Батьківщини. Неосвідомлена мати не могла влити в серце своїх синів і доньок чувств великої любови, любови до Рідного Краю» [1, с. 76; підкреслено нами – 14а]. О. Богачевська у статті «Любов до рідного» 1928 р. наголошувала на життєвій важливості практичного врахування ролі жінки як виховательки дітей. Адже, на її переконання, «нам потрібно майбутніх громадян, ... громадян ідейних, свідомих, і готових до посвяти». Бо ж доля людська мінлива, тому слід виховувати в молоді тверду волю, витривалість у досягненні поставленої мети та віру в свої сили [1, с. 81]. Покликана виховувати українських патріотів, українська жінка повинна пробуджувати, поглиблювати любов до рідного краю, шанобливе ставлення до української минушини, що, спрямоване на поєднання нових поколінь українців зі «своєю лицарською минувиною» особливо дійово сприятиме сучасному національному згуртуванню [3]. В українців «є доволі своєрідної краси: і в співах щепетливої пташини, і в вишневих садках, і в квітах наших степів та гір. Маємо і ми свою лицарську минувшину, наших Гарібальдів і нашу історію, котра живе у наших серцях, а записана вчинками наших героїв, що дивляться могилами на своїх нащадків» [1, с. 81–82].

За наявності, безперечно, специфічних відмінностей в змісті та спрямованості феміністичних рухів та

ідей європейських країн для українського фемінізму прикметною була внутрішня, національна спорідненість, закоріненість українського жіночого питання в українській дійсності. Що, природно, зніціувало подальший поступ українського фемінізму, але також було живильним джерелом формування свідомості української жінки на усіх наступних історичних етапах. «Об'єднуючим цементам в програмах жіночого руху є момент національний, що є невичерпним джерелом для подальшого розвитку жіночого руху» [14, с. 99]. На переконання З. Мірної: «Об'єднання жіноцтва національним почуттям таке міцне й незворушне, засвідчило політичну зрілість української жінки» [14, с. 99]. Тому, вдаючись до «форми пророчої утопії» [12, с. 160], Леся Українка в оповіданні «Утопія» зазначає, що особливості жіночого буття демонструють певну спорідненість усіх жінок, бо, хоча й роз'єднані між собою історичним часом, «жінки таки знають одна одну», спілкуючись подумки, віднаходячи споріднене у мріях про минуле та майбутнє. «...Друзі мрій завжди рівні собі, хоч би віки ділили ті мрії одна від одної» [13, с. 349]. Прагнення жінок, завдяки духовному спілкуванню, поглиблювати уявлення про життя, смислоттєві знання, цей рух «перериває віки, і він є життєдайним. «... Поживімо вкупі хоч одну годину, сестро моя, в людськості, може, тоді ми порозуміємось краще, може, хоч відгадаємо серцем одна в одній і в наших різних поколіннях те, чого розумом збагнути не можемо» [13, с. 349–350]. Жіноче спілкування, артикулює думку Леся Українка, виконує винятково дійову, вивільнюючу, індивідуально стверджувальну роль, дозволяючи при-відкривати глибини власного внутрішнього світу, по-іншому, «рідніше» бачити самих себе. «Я подала їй руку, й з того часу ми стали рідні перед самими собою і любо стало нам говорити одна до одної: «сестро!» [13, с. 350]. Між жіночими рухами в Україні першої третини ХХ ст. та національно-визвольними змаганнями, що також активізувалися в цей час, прослідковується внутрішня взаємодія. Ідейний розвиток українського фемінізму, діяльність жіночих рухів в Україні перших десятиліть ХХ ст. сприяла поступові громадянського життя, появі нових ідей, цінностей, об'єднань громадянського суспільства, виходу на нові, сучасні рівні відносин та свідомості. Рівною мірою і зміцнення жіночих рухів позитивно відбивалося також на ідейно-національних процесах. Розвинений феміністичний рух свідчив про зростаючу зрілість, інтенсивність національно-культурного життя, про впливовість щодо буття індивідуального форм і цінностей національно-культурного буття.

Список використаних джерел

1. Блашкевич І. Жінка та політика // Іванна Блашкевич. Жіноча доля (Коломия). – 1972. – Ч.2.
2. Галичанка О. Жіноче питання // Галичанка О. Жіноча доля. – 1934. – С.22–85.
3. Головачанська І. Діяльність товариства Союзу українок Галичини у 20–х – 30–х роках ХХ століття. – Івано-Франківськ, 1999. – 48 с.
4. Забужко О. Notre Dame d'Ukraine: Українка в конфлікті міфологій. – К.: КОМОРА, 2014. – 646 с.
5. Кеннеді М. Історична спадщина та громадянське суспільство: альтернативні нації в Східній Європі // Сучасність. – 1994. – №5. – С.80–85.
6. Кобилянська О. Valse melancolique // Кобилянська О. Людина: вибрані твори. – К.: Знання. – С.83–132.

7. Кульчицький Ол. Основи філософії і філософських наук. – Мюнхен–Львів, 1995. – 164 с.
8. Леся Українка до О. П. Косач (сестри) від 9 червня 1901 року // Леся Українка Збір. творів у 12-ти томах. Т.11. – К.: Наукова думка, 1978. – С.19–22.
9. Леся Українка. Ein Brief ins Weite // Леся Українка. Збір. творів у 12-ти томах. Т.7. – К.: Наукова думка, 1976. – С.154–158.
10. Леся Українка. Малорусские писатели на Буковине // Леся Українка. Збір. тв. у 12-ти томах. Т.8. – К.: Наукова думка, 1977. – С.62–75.
11. Леся Українка. Розмова // Леся Українка. Збір. творів у 12-ти томах. Т.7. – К.: Наукова думка, 1976. – С.257–274.
12. Леся Українка. Утопія в белетристичі // Леся Українка. Збір. творів у 12-ти томах. Т.8. – К.: Наукова думка, 1977. – С.155–198.
13. Леся Українка. Утопія // Леся Українка. Збір. творів у 12-ти томах. Т.7. – К.: Наукова думка, 1976. – С.349–350.
14. Мірна З. Вражіння з Українського жіночого конгресу в Станіславові // Жіноча доля. – 1934. – С.97–99.
- 14а. Максютка М. Є., Мала Я. Л. Національна особистість гідності жінки (український фемінізм першої половини ХХ століття) / М. Є. Максютка, Я. Л. Мала // Гілея. Науковий вісник збірник наукових праць. – 2016. – №6 (109). – С.246–252.
15. Рудницька М. Жінка і нація // М. Рудницька. Статті. Листи. Документи. – Львів, 1998.
16. Франко І. Декадент // Франко І. Твори в 2-ох томах. Т.1. – К.: «Дніпро», 1981. – С.128–129.
17. Франко І. Україна мовчить // Франко І. Твори в 2-ох томах. Т.1. – К.: «Дніпро», 1981. – С.127.
18. Франко І. Я. На дні // Франко І. Я. Твори в 2-ох томах. – Т.2. Оповідання. – К.: Дніпро, 1981. – С.75–127.

References

1. Blazhkevych I. Zhinka ta polityka // Ivanna Blazhkevych. Zhinocha dolja (Kolomyja). – 1972. – Ch.2.
2. Galychanka O. Zhinoche pytannja // Galychanka O. Zhinocha dolja. – 1934. – S.22–85.
3. Golovchans'ka I. Dijal'nist' tovarystva Sojuzu ukrai'nok Galychynu u 20-h – 30-h rokah XX stolittja. – Ivano-Frankivs'k, 1999. – 48 s.
4. Zabuzhko O. Notre Dame d'Ukraine: Ukrai'nka v konflikti mifologij. – K.: KOMORA, 2014. – 646 s.
5. Kennedi M. Istorychna spadshhyna ta gromadjans'ke suspil'stvo: al'ternatyvni nacii' v Shidnij Jevropi // Suchasnist'. – 1994. – №5. – S.80–85.
6. Kobyljans'ka O. Valse melancolique // Kobyljans'ka O. Ljudyna: vybrani tvory. – K.: Znannja. – S.83–132.
7. Kul'chyc'kyj Ol. Osnovy filosofii' i filosofsk'kyh nauk. – Mjunhen-L'viv, 1995. – 164 s.
8. Lesja Ukrai'nka do O. P. Kosach (sestry) vid 9 chervnja 1901 roku // Lesja Ukrai'nka Zibr. tvoriv u 12-ty tomah. T.11. – K.: Naukova dumka, 1978. – S.19–22.
9. Lesja Ukrai'nka. Ein Brief ins Weite // Lesja Ukrai'nka. Zibr. tvoriv u 12-ty tomah. T.7. – K.: Naukova dumka, 1976. – S.154–158.
10. Lesja Ukrai'nka. Malorusskie pisateli na Bukovine // Lesja Ukrai'nka. Zibr. tv. u 12-ty tomah. T.8. – K.: Naukova dumka, 1977. – S.62–75.
11. Lesja Ukrai'nka. Rozmova // Lesja Ukrai'nka. Zibr. tvoriv u 12-ty tomah. T.7. – K.: Naukova dumka, 1976. – S.257–274.
12. Lesja Ukrai'nka. Utopija v beletrystyци // Lesja Ukrai'nka. Zibr. tvoriv u 12-ty tomah. T.8. – K.: Naukova dumka, 1977. – S.155–198.
13. Lesja Ukrai'nka. Utopija // Lesja Ukrai'nka. Zibr. tvoriv u 12-ty tomah. T.7. – K.: Naukova dumka, 1976. – S.349–350.
14. Mirna Z. Vrazhinnja z Ukrai'ns'kogo zhinochogo kongresu v Stanyslavovi // Zhinocha dolja. – 1934. – S.97–99.
- 14а. Maksjuta M. Je., Mala Ja. L. Nacional'na osobystisnist' gidnosti zhinky (ukrai'ns'kyj feminizm pershoi' polovyny XX stolittja) / M. Je. Maksjuta, Ja. L. Mala // Gileja. Naukovyj visnyk zbirnyk naukovyh prac'. – 2016. – №6 (109). – S.246–252.
15. Rudnyc'ka M. Zhinka i nacija // M. Rudnyc'ka. Statii. Lysty. Dokumenty. – L'viv, 1998.
16. Franko I. Dekadent // Franko I. Tvory v 2-oh tomah. T.1. – K.: «Dnipro», 1981. – S.128–129.
17. Franko I. Ukrai'na movchyt' // Franko I. Tvory v 2-oh tomah. T.1. – K.: «Dnipro», 1981. – S.127.
18. Franko I. Ja. Na dni // Franko I. Ja. Tvory v 2-oh tomah. – T.2. Opovidannja. – K.: Dnipro, 1981. – S.75–127.

Maxiuta M. E., Doctor of Philosophy, Professor, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine (Ukraine, Kyiv), jasmn_mala@ukr.net

Mala Ya. L., postgraduate student, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine (Ukraine, Kyiv), jasmn_mala@ukr.net

Constitutively of feminist ideas in the Ukrainian national-cultural life of the first third of the twentieth century

The article analyzes the positions of feminist ideas of Lesya Ukrainka, which testify to an in-depth rethinking of the women's movement, which manifests itself in the unity of a broad socio-cultural and individual-personal approach. A worthy Ukrainian woman is a nationally conscious woman, the personality of her being vitally reunites the past, the present and the future; And, consequently, this person causes trust, especially important for personal being: to trust means to assign responsibility for the existing reality and at the same time for the future. Ukrainian feminists of the late XIX – early XX century – the personality of high education, intellectual culture and sincerity, deeply understood the opportunities and needs of the development of the Ukrainian person, in particular, the Ukrainian woman. Personality of a woman's life choice is realized in the fullness of being of femininity, including as a way to confront destructive negative influences and culture of traditional, and newest female-repeated relapses. But, the status of a truly developed, life-based feminist movement and feminist ideas in Ukraine, as well as its potential for further development, were demonstrated only because of their deep ideological and national fatigue of the ideas of feminism.

Keywords: woman, femininity, feminism, gender, women's issues, women's culture.

* * *

УДК 94:614.3:314.7(477)«1944/1946»

Д'яченко А. В.,
аспірант кафедри нової та новітньої історії України,
Східноєвропейський національний університет
ім. Лесі Українки (Україна, Луцьк),
andriydyachenko@gmail.com

УКРАЇНСЬКИЙ ЛЕГІОН САМОБОРОНИ В БОРОТЬБІ ЗА УКРАЇНСЬКУ СПРАВУ В РОКИ НІМЕЦЬКО–РАДЯНСЬКОЇ ВІЙНИ (1941–1945 РР.)

Розглядається історія та бойовий шлях Українського Легіону Самооборони в роки радянсько–німецької війни на теренах Волині, з моменту його формування у вересні 1943 до входження в Українську національну армію в квітні 1945.

Ключові слова: Український Легіон Самооборони, Волинський легіон, радянсько–німецька війна (1941–1945 рр.), націоналістичне підпілля, історія.

Згадок про це військове формування дуже мало. Дослідження про Легіон на теренах України з'явилися вже після здобуття незалежності. Одну з перших таких згадок можемо знайти у 3-му томі Довідника з історії України. Під редакцією І. З. Підкови та Р. М. Шусти, де зазначається: «Український легіон самооборони (Волинський легіон, 31-й батальйон СД) – українське військове формування у складі німецької армії у роки Другої світової війни» [4, с. 467].

Серед наукових розвідок слід відзначити працю Гірняка «Український легіон самооборони. Причинки до історії» [7, с. 54] спогади колишніх вояків Легіону В. Городиського [1, с. 2] та О. Лисака. Заслуговує уваги також праця колишнього вояка Легіону М. Каркоця–Вовка «Від Вороніжа до Українського легіону самооборони», видана в 2002 р. у м. Рівне.

Український легіон самооборони (далі УЛС) також відомий як 31-й батальйон СД і Волинський легіон. Предтечею підрозділу був повстанський курінь мельниківця М. Недзведського («Хрона»), який діяв на півдні Волині (тепер північ Тернопільщини) проти німців та партизанських з'єднань С. Ковпака. 6 липня 1943 р. курінь був роззброєний бандерівцями біля містечка Вишнівці.